

ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 005.334-021.383:339.187.6(477):001.8

Анжела КУЗНЕЦОВА, Олександр ЛЕВЧЕНКО

РОЗВИТОК МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ

Розвинуто та доповнено класифікацію ризиків лізингових операцій шляхом введення нової класифікаційної ознаки – за видами лізингової діяльності (з точки зору управління ризиками) на основі опрацювання наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених. Деталізовано основні методи мінімізації ризиків лізингових операцій в контексті їх сутності, способів реалізації та результатів застосування. Акцентовано увагу на перевагах використання сек'юритизації та основних причинах низькоефективного застосування даного методу на вітчизняному ринку лізингових послуг, якими визначено нерозвинутість вітчизняного фондового ринку та недосконалість чинного законодавства, що регулює лізингові відносини в Україні.

Вказано, що успішність розвитку фінансового ринку в Україні залежить від розвитку лізингового бізнесу, а також від ефективності функціонування фінансово-кредитного механізму забезпечення лізингових операцій та якості системи управління ризиками як складової такого механізму.

Формалізовано процес управління ризиками лізингових операцій. Здійснено порівняння наявних у вітчизняній практиці фрагментарного та комплексного підходів до формування системи управління ризиками лізингових компаній. Обґрунтовано необхідність створення комплексної системи управління ризиками лізингових операцій як складового елементу фінансово-кредитного механізму забезпечення лізингових операцій. Необхідність її розроблення визначають такі об'єктивні тенденції ринку: глобалізація, посилення конкуренції, консолідація компаній, стандартизація продуктів, скорочення життєвого циклу продуктів, технологічні нововведення, посилення уваги до ризиків з боку суспільства, держави, акціонерів і ради директорів.

Зазначено, що комплексна система управління ризиками лізингових операцій передбачає послідовну реалізацію певних кроків: визначення мети та завдань, ідентифікацію та оцінку ризиків, планування ризиків, їх моніторинг та процес управління ризиками, який реалізується поетапно. Визначено основну мету комплексної системи управління ризиками лізингових операцій, довгострокові завдання, які необхідно вирішити для її досягнення, а також сформульовано основну функцію, яку система повинна забезпечити і принципи, яким вона повинна відповідати.

Ключові слова: ризики, лізингові операції, ризики лізингових операцій, методи мінімізації ризиків, комплексна система управління ризиками лізингових операцій.

JEL: B41, G23, G32

© Анжела Кузнецова, Олександр Левченко, 2017.

Постановка проблеми. Здійснення лізингових операцій супроводжується певними ризиками, вплив яких обов'язково потрібно враховувати. Від уміння правильно прогнозувати ймовірність настання таких ризиків, ідентифікувати їх, розраховувати можливості майбутніх втрат, обирати способи їх мінімізації залежить вибір правильних управлінських рішень щодо досягнення оптимального співвідношення між дохідністю та ризиками, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню ефективності функціонування фінансово-кредитного механізму забезпечення лізингових операцій.

Ризики лізингових операцій можна виокремити в особливу групу економічних ризиків, оскільки лізингова діяльність вирізняється серед інших специфічними особливостями, і визначати їх як "економічне явище, пов'язане з подоланням невизначеності, випадковості та конфліктності у ситуації неминучого вибору у ході здійснення лізингової діяльності, що може призвести до негативних, позитивних або нейтральних відхилень від поставленої мети" [1].

Основними причинами, які можуть підвищувати ймовірність виникнення таких ризиків, є: недосконалість правового регулювання лізингових операцій і податкової політики країни; високі відсотки за комерційним кредитуванням; конкуренція з боку провідних зарубіжних ТНК, надають лізингові послуги; дефіцит фінансових коштів у лізингових компаній; низький попит на лізингові послуги; відсутність системи страхування ризиків лізингових операцій [2].

Від уміння правильно ідентифікувати ризики лізингових операцій, обирати найефективніші методи їх оцінювання та мінімізації впливу на лізингову діяльність компаній залежатиме забезпечення стабільного функціонування лізингового бізнесу у фінансово-кредитній системі держави.

Підвищення ефективності функціонування фінансово-кредитного механізму забезпечення лізингових операцій, а відтак – зростання значущості лізингових операцій в системі фінансування вітчизняного бізнесу, можна забезпечити шляхом формування та впровадження комплексної системи управління ризиками лізингових операцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню походження та класифікації ризиків лізингової діяльності присвячено наукові праці Г. В. Верескун, Н. М. Внукової, І. Я. Кулиняк, Н. М. Проскуріної, Л. І. Чернобай. Питанням обґрунтування методів оцінювання та мінімізації ризиків лізингових операцій у фахових публікаціях приділяли увагу вчені Л. І. Донець, О. В. Дорофєєва, М. С. Клапків, Ю. Колядюк, Т. А. Пенчукова, Н. І. Подольчак, В. І. Рошило. Вагомий внесок у дослідження проблеми формування та реалізації системи управління ризиками лізингових компаній зроблено науковцями Т. В. Головач, В. В. Друговою, С. М. Ілляшенко, В. В. Лук'яновою, Б. Л. Луцівим, Т. А. Полещук, А. О. Солдатовою, К. Н. Стотландом.

У той же час, в умовах зниження довіри до банківської системи та похвалення активності фінансових посередників загалом і лізингових компаній зокрема, особливо важливими завданням є забезпечення фінансової стабільності таких компаній, активізація діяльності бізнесу за допомогою фінансування, яке вони надають, розроблення дієвої системи управління ризиками лізингових операцій, яка, власне, сприятиме процесу розвитку фінансових компаній на національному фондовому.

Мета статті. Проаналізувати умови та оцінити існуючі підходи до виникнення ризиків лізингових операцій, вибору методів їх мінімізації, розвинути класифікацію ризиків

лізингових операцій та сформувати основні засади функціонування комплексної системи управління ризиками лізингових операцій як складової компоненти фінансово-кредитного механізму їх забезпечення в Україні.

Виклад основного матеріалу. Успішний розвиток національної економіки залежить від достатності фінансових ресурсів, які сьогодні можна залучати з різних джерел для фінансування інвестиційних процесів вітчизняних підприємств. Однією з форм такого фінансування є лізинг, який у світі визнається достатньо ефективним інструментом взаємозв'язку фінансового і реального секторів економіки, оскільки дозволяє залучати вільні грошові ресурси і водночас бути інвестиційним механізмом оновлення основних фондів. За обсягами інвестицій сучасний лізинг у світовій економіці займає друге місце після банківського кредитування. Водночас для України лізинг є порівняно новою формою підприємницької діяльності та одночасно економічної активності, сформованої в період ринкової трансформації економіки. Зважаючи на нерозвиненість фондового ринку, відсутність державного стимулювання розвитку лізингу, фінансову слабкість лізингових компаній та обмеженість застосування всього спектру прийомів і методів при здійсненні ними лізингової діяльності, а також нерегульованість нормативно-правового забезпечення функціонування фінансово-кредитного механізму лізингових операцій в Україні, в сучасних умовах лізинг повноцінно розвиватися не може.

Поліпшенню ситуації, що склалася сьогодні, може сприяти створення, впровадження та ефективного функціонування комплексної системи регулювання ризиків лізингових операцій.

Проведений аналіз існуючих у світовій та вітчизняній науці підходів до класифікації ризиків лізингових операцій, представлений у табл. 1, дозволяє констатувати необхідність уведення до представленого переліку ще однієї класифікаційної ознаки – за видами лізингової діяльності (з точки зору управління ризиками), в рамках якої виокремлювати три групи ризиків:

- незабезпечені ризики – виникають тоді, коли лізингоодержувач не надає додаткової гарантії виконання своїх зобов'язань;
- частково забезпечені ризики – виникають, коли лізингоодержувач вносить страховий депозит на період до повного погашення зумовленої суми платежів або інше забезпечення, наприклад, у вигляді застави;
- гарантовані ризики – виникають з урахуванням розподілу між декількома гарантами лізингоодержувача ризиків, або за рахунок страхування об'єктів лізингу і виплати платежів за лізингом.

Таблиця 1

Класифікація видів ризиків лізингових операцій

№ з/п	Класифікаційна ознака	Вид ризику	Характеристика виду
1	2	3	4
1.	За джерелами виникнення	Систематичні (ринкові) ризики	Викликані процесами, що відбуваються на ринку лізингових послуг загалом.
		Несистематичні ризики	Ризики окремих суб'єктів лізингової діяльності.

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
2	Стосовно суб'єкта лізингової діяльності	Ризики лізингодавця	Виникають у лізингодавця в процесі передачі права володіння та користування предметом лізингу лізингодержувачу.
		Ризики лізингодержувача	Виникають у лізингодержувача в процесі отримання права володіння та користування предметом лізингу від лізингодавця.
		Ризики продавця (постачальника) предмета лізингу	Виникають у продавця (постачальника) в процесі передання предмета лізингу лізингодавцю.
		Ризики інших суб'єктів, які є сторонами багатостороннього договору лізингу	Ризики банків, страхових компаній, консалтингових фірм, сервісних компаній з обслуговування, які опосередковано залучені до лізингової діяльності.
3	За масштабами впливу	Одноосібні ризики	Здійснюють вплив лише на певний суб'єкт лізингової діяльності.
		Групові ризики	Наслідки від реалізації ризикованої ситуації можуть впливати на групу суб'єктів лізингової діяльності.
4	За причинами (природою) виникнення	Суб'єктивні ризики	Не визначеність цілей діяльності.
		Об'єктивні ризики	Нестача інформації.
		Уявні ризики	Зумовлені психологічною схильністю чи несхильністю суб'єкта до ризику.
5	За характером прояву	Короткотривалі ризики	Характеризуються невеликим часом впливу факторів ризику на розвиток ризикованої ситуації.
		Довготривалі ризики	Характеризуються значним часом впливу факторів ризику на розвиток ризикованої ситуації.
6	За сферою впливу	Зовнішні ризики	Не залежать від діяльності суб'єкта лізингової діяльності і виникають за взаємодії із зовнішнім середовищем.
		Внутрішні ризики	Виникають як наслідок діяльності суб'єкта лізингової діяльності.
7	За можливістю передбачення	Прогнозовані ризики	Ризики, виникнення яких можна спрогнозувати передбачення.
		Непрогнозовані ризики	Ризики, виникнення яких неможливо спрогнозувати.
8	За рівнем фінансових втрат	Припустимі ризики	Характеризуються частковою втратою прибутку під час здійснення лізингової діяльності.
		Критичні ризики	Характеризуються втратами у розмірі понесених витрат на здійснення лізингової діяльності, причому відсутнє отримання доходу.
		Катастрофічні ризики	Характеризується понесенням додаткових витрат (виплата штрафів), які перевищують загальний прибуток від здійснення лізингової діяльності.

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
9	За видами діяльності (за сферою походження)	Фінансові ризики	Виникають під час здійснення фінансових операцій чи фінансових угод і пов'язані з імовірністю втрат фінансових ресурсів.
		Комерційні ризики	Пов'язані з імовірністю виникнення втрат у процесі надання лізингових послуг.
		Управлінські ризики	Пов'язані із вибором та ухваленням управлінського рішення на різних рівнях управління лізинговим проектом.
		Ризики, пов'язані з предметом лізингу контрагента	Ризики неповернення; ризики, пов'язані з реалізацією на вторинному ринку; ризики втрати.
10	За функціями менеджменту	Ризики планування	Виникають в процесі визначення цілей підприємства на певну перспективу, оптимальних засобів, шляхів та умов реалізації лізингових проектів.
		Ризики організування	Виникають в процесі створення структури, яка дає можливість працівникам ефективно реалізовувати лізингові проекти.
		Ризики мотивування	Виникають в процесі спонукання працівників до лізингової діяльності, спрямованої на досягнення особистих цілей організації.
		Ризики регулювання	Виникають в процесі усунення відхилень, збоїв, недоліків тощо, які виникають під час здійснення лізингової діяльності через розроблення і впровадження керуючою системою відповідних заходів.
		Ризики контролювання	Виникають в процесі зіставлення реальних результатів, отриманих під час здійснення лізингової діяльності, зі сподіваними та аналізованні причин відхилень.
11	За характером дії	Динамічні (спекулятивні) ризики	Ризики непередбачених змін вартості основного капіталу внаслідок прийняття управлінських рішень чи непередбачених змін ринкових або політичних обставин. Такі зміни можуть призвести як до втрат, так і додаткових прибутків під час здійснення лізингової діяльності.
		Статичні (чисті) ризики	Ризики втрати реальних активів, а також втрат доходу через неієздатність підприємства. Призводять тільки до втрат під час здійснення лізингової діяльності.

Примітка. Побудовано авторами на основі використання [1; 3-10]

Сучасні методи впливу на ризики лізингових операцій зводяться до чотирьох основних груп [11]:

– страхування чи резервування;

– хеджування;
– диверсифікація;
– запобігання (відмова від пов'язаного з ризиком проекту) чи мінімізація (консервативне керування лізинговим портфелем).

Сутність цих методів деталізовано на рис. 1.

Для виявлення та припинення нецільового використання активів, наданих у лізинг, забезпечення виконання умов договору використовується система моніторингу, яка дозволяє здійснювати ефективний контроль та ефективно розподіляти ресурси.

Створення системи моніторингу – одна з досить важливих процедур спостереження за використанням наданих у лізинг активів. Сьогодні це стало можливим з інноваційною послугою Fleet-online від лізингової компанії “Євро Лізинг” (єдиний провайдер даної послуги в Україні). Технології Fleet-online зменшують експлуатаційні витрати за рахунок підвищення ефективності контролю, а мінімальний вплив людського фактора на діяльність компанії дозволяє уникнути зловживання ресурсами на 100% [11, 78].

Як свідчить зарубіжний досвід, при трирічному лізинговому договорі найефективнішим є такий графік проведення планового моніторингу лізингового майна: у перший рік – щоквартальний моніторинг, на другий рік – раз у півроку, на третій рік – одна перевірка.

Багато лізингових компаній застосовують позапланове проведення моніторингу лізингового майна, витрати по проведенню якого зумовлюються в договорі і покладаються на лізингоодержувача (у випадку, коли моніторинг пов'язаний з неплатежами з боку лізингоодержувача або пов'язаний з виявленими недоліками в збереженні й експлуатації лізингового майна).

Своєрідним індикатором рівня розвитку лізингового ринку є сек'юритизація активів, яка досить активно сьогодні використовується у США та деяких країнах Західної Європи для фінансування лізингових операцій. Її сутність, як відомо, полягає у формуванні та підтриманні ліквідності на ринку лізингових послуг шляхом випуску боргових цінних паперів, забезпечених лізинговими активами і доходами за лізинговими угодами. Застосування даного методу на вітчизняному ринку лізингових послуг зможе не тільки диверсифікувати портфель лізингових угод та сприяти мінімізації ризиків, але й забезпечити розширення клієнтської бази та залучення додаткових джерел фінансування угод, що в підсумку суттєво вплине на покращення фінансового стану лізингової компанії та підвищення її конкурентоспроможності.

Сек'юритизація може бути реалізована за виконання таких умов [12]:

– відокремлення сек'юритизованого активу від іншого майна і його відділення від господарських і операційних ризиків;
– використання активу як забезпечення при випуску цінних паперів (поступка активів і надання забезпечення на користь інвесторів);
– використання потоків платежів, породжуваних сек'юритизованим активом для здійснення виплат по емітованих цінних паперах.

Проте через нерозвинутість вітчизняного фондового ринку та недосконалість чинного законодавства, що регулює лізингові відносини, застосування в Україні цього методу мінімізації ризиків лізингових операцій є обмежене.

Рис. 1. Характеристика методів впливу на ризики лізингових операцій

Примітка. Побудовано авторами на основі опрацювання [11; 12].

В Україні регулювання лізингових операцій відбувається відповідно до Законів України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”, “Про фінансовий лізинг”. На підставі цих законів, а також з урахуванням зарубіжного досвіду та систем управління ризиками, які успішно функціонують в крупних і успішних лізингових компаніях, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг впроваджено “Методичні рекомендації щодо побудови системи управління ризиками, які виникають у лізингових та факторингових компаній” [13].

Проте ефективність впровадження цих методик є невисокою, свідченням чого було суттєве скорочення ринку лізингових послуг внаслідок неспроможності управляти ризиками у період фінансових криз 2008–2009 рр. та 2014 р.

Успішність розвитку фінансового ринку в Україні сьогодні залежить, зокрема, від розвитку лізингового бізнесу, а також від ефективності функціонування фінансово-кредитного механізму забезпечення лізингових операцій (ФКМЗЛО) та від якості системи управління ризиками як окремої складової такого механізму.

На наш погляд, процес управління ризиками лізингових операцій має розбитись на шість етапів (рис. 2):

- 1) визначення мети;
- 2) з'ясування ризику;
- 3) оцінка ризику;
- 4) вибір методів впливу на ризик;
- 5) застосування методів;
- 6) оцінка результатів.

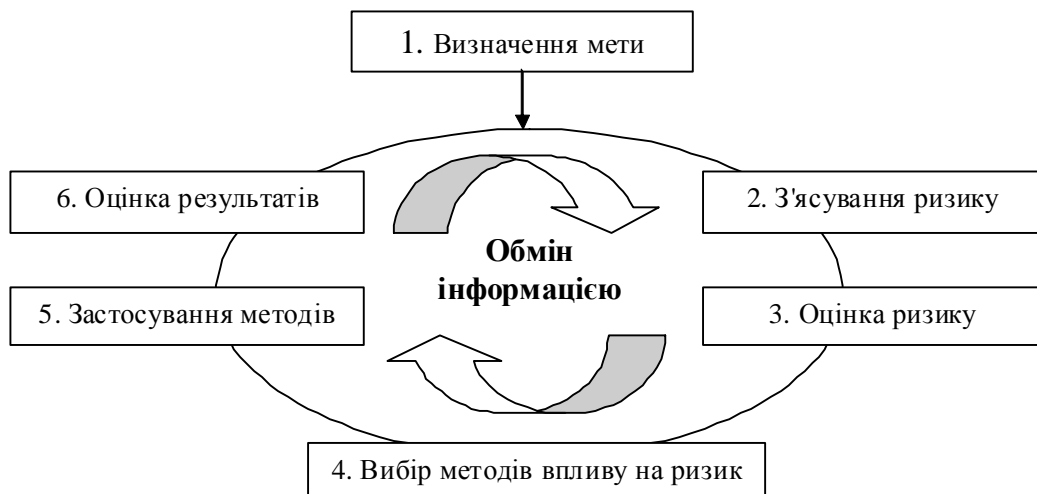

Рис. 2. Формалізація процесу управління ризиками лізингових операцій

Примітка. Побудовано авторами.

На кожному етапі мають використовуватися свої методи управління ризиками, а результати кожного етапу мають ставати вихідними даними для подальших етапів,

утворюючи систему прийняття рішень зі зворотним зв'язком. Така система має забезпечувати максимально ефективне досягнення цілей, оскільки знання, що буде отримуватись на кожному з етапів, буде дозволяти коригувати не тільки методи впливу на ризик, але й самі цілі управління ризиками.

Вивчення літературних джерел і практики діяльності лізингових компаній показує, що в лізингових компаніях існує тенденція до розвитку фрагментарного підходу до управління ризиками, який розглядає всі наявні ризики як окремі, не пов'язані елементи [14]. В контексті вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення лізингових операцій потрібно розглядати еволюційну форму фрагментарного підходу до управління ризиками – комплексну систему управління ризиками лізингових операцій (КСУРЛО). У табл. 2 представлено порівняння фрагментарного і комплексного підходів до формування систем управління ризиками лізингових операцій лізингової компанії.

Таблиця 2

Порівняння підходів до управління ризиками лізингової компанії

Порівнювані характеристики	Фрагментарна система управління ризиками	Комплексна система управління ризиками
Цілі	Мінімізація(уникнення) ризиків.	Утримання ризику на визначеному рівні.
Ставлення до ризику	Виключно негативне.	Ризик – це не тільки загроза, але й приховані можливості.
Відповідальні особи	Кожен підрозділ самостійно управляє ризиками відповідно до своїх функцій.	Управління ризиками координується вищим керівництвом, або службою управління ризиками, кожен працівник організації розглядає ризик-менеджмент як частину своєї роботи.
Комплексність	Управління окремими ризиками.	Управління ризиками в комплексі з урахуванням взаємозв'язку між ними.
Культура управління	Немає.	Наявна філософія позитивного ризик-менеджменту.
Взаємодія з іншими елементами	Конфлікт інтересів.	Співпраця, розподіл повноважень.
Ступінь реагування	Управління ризиками за фактом виникнення збитків, або коли менеджери вважають це необхідністю.	Управління ризиками шляхом попереджувальних заходів, процес управління ризиками є безперервним.
Спектр ризиків	Обмежений ризик-менеджмент: стосується перш за все страхових і фінансованих ризиків.	Розширений ризик-менеджмент: розглядаються всі ризики і можливості компанії.

Примітка. Побудовано авторами на основі опрацювання [15, 592].

Побудова КСУРЛО дозволить здійснити перехід від фрагментарного і спонтанного управління ризиками лізингових операцій до системного і перманентного, що продиктовано особливостями сучасного бізнес-середовища. Тому пропонуємо при реалізації ФКМЗЛО використовувати саме комплексний підхід до формування системи управління ризиками,

націлений на утримання ризику на певному рівні, який передбачає особливе ставлення до ризику як до джерела прихованих можливостей.

Необхідність розроблення КСУРЛО визначають такі об'єктивні тенденції ринку:

- глобалізація;
- посилення конкуренції;
- консолідація компаній;
- стандартизація продуктів;
- скорочення життєвого циклу продуктів;
- технологічні нововведення;
- посилення уваги до ризиків з боку суспільства, держави, акціонерів і ради директорів.

Формування КСУРЛО є комплексним завданням, вирішення якого має ґрунтуватися на розробці системи методів управління ризиками з урахуванням проведеного аналізу і обліку сильних і слабких сторін уже застосовуваних методів на кожному з етапів оцінки та управління ризику лізингових операцій. Схематично даний процес представлений на рис. 3.

Як видно з рис. 3, постановка мети є фундаментальною (відправною) точкою для формування КСУРЛО, що зумовлює необхідність розглянути її особливості створення та реалізації у ФКМЗЛО та безпосередньо в лізингових компаніях.

Тому пропонуємо мету КСУРЛО визначити як забезпечення досягнення оперативних і стратегічних цілей лізингової компанії, стійкості бізнесу і ефективності функціонування ФКМЗЛО загалом при використанні управлінських механізмів, які забезпечують управління всім спектром ризиків лізингових операцій у компаніях, які підтримують рівень ризиків у встановлених межах.

Відповідно до визначеної мети формуються довгострокові цілі та взаємопов'язані бізнес-процеси, а також основна функція КСУРЛО, яку можна визначити як вироблення заходів щодо зниження несприятливих наслідків ризику і управління останнім з метою одержання стратегічних переваг.

Основними довгостроковими цілями КСУРЛО є:

- при реалізації лізингових послуг звести до мінімуму фінансово-економічні втрати;
- в умовах чинників зовнішнього середовища, що змінюються, забезпечити стійкий розвиток лізингових компаній шляхом оптимізації їх внутрішнього середовища;
- забезпечити підвищення якості лізингового портфеля;
- зберегти репутацію лізингових компаній як стабільних, надійних і високоефективних партнерів.

Функціонування КСУРЛО має ґрунтуватися на таких принципах:

- комплексність. Для оцінки чутливості ризику лізингових операцій застосовується комплексний аналіз ризиків в їх нерозривному взаємозв'язку, що створює повне уявлення про склад і структуру ризиків кожного окремого лізингового проекту;

- індивідуальність. Кожен лізинговий проект, згідно з прийнятою методикою, оцінюється індивідуально, що дозволяє точніше оцінити ризики лізингових проектів різних галузей економіки, що вимагають специфічного підходу;

- консерватизм. Застосування критичного підходу до аналізу учасників лізингових проектів, що дозволяє адекватно оцінювати карту ризиків і способів їх мінімізації при прийнятті остаточного рішення щодо фінансування лізингових проектів.

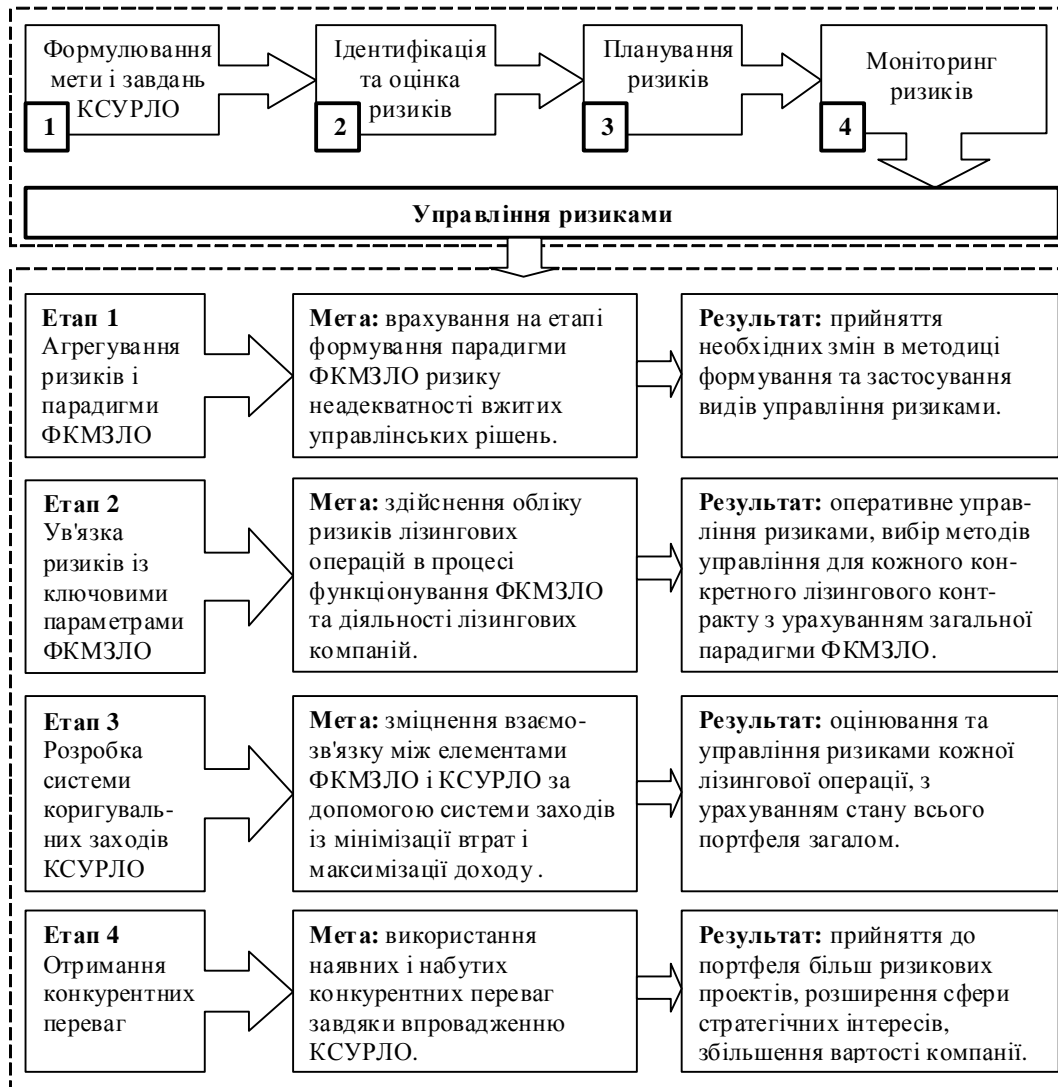

Рис. 3. Формалізація та характеристика етапів впровадження КСУРЛО

Примітка. Побудовано автором.

Другим важливим етапом після визначення мети, що дозволяє сформулювати подальший план дій із управління ризиками, функцій та принципів функціонування КСУРЛО, ми визначаємо етап ідентифікації та оцінки ризику. Завданням ідентифікації ризику є виявлення джерел і причин його виникнення, а також етапів лізингового проекту, на яких ризик виникає:

- визначення потенційних зон ризику;
- виявлення ризиків, супутніх лізинговому контракту;
- прогнозування практичних вигод і можливих негативних наслідків прояву виявлених ризиків.

На підставі результатів проведеного аналізу формується “дерево” ризиків, яке має вигляд карти взаємозв'язку і взаємовпливу внутрішніх і зовнішніх ризиків.

На третьому етапі здійснюється планування ризиків лізингових операцій: розробка або вибір методики оцінки ризиків; розрахунок і встановлення нормативних значень для показників оцінки ризиків; розробка політики управління ризиками, написання регламентів та інструкцій з управління ризиками; організація процесу управління ризиками.

Методи якісного аналізу ризиків можна розділити на чотири групи:

1. Методи, що базуються на аналізі наявної інформації.
2. Методи збору нової інформації.
3. Методи моделювання діяльності організації.
4. Евристичні методи якісного аналізу.

Якісний аналіз інвестиційного ризику дозволяють створити структуру ризиків конкретного лізингового проекту. Результати якісного аналізу, в свою чергу, слугують вихідною інформацією для проведення кількісного аналізу.

На етапі кількісного аналізу ризику обчислюються числові значення ймовірності настання ризикових подій і обсягу викликаного ними збитку, або вигоди.

У бізнес-практиці найчастіше вистовуються такі методи аналізу ризиків:

- метод коригування норми дисконту;
- метод достовірних еквівалентів (коефіцієнтів достовірності);
- аналіз чутливості критеріїв ефективності і платоспроможності лізингоодержувача;
- метод сценаріїв;
- аналіз імовірнісних розподілів потоків платежів;
- дерева рішень;
- метод Монте-Карло (імітаційне моделювання) та інші.

Розглядаючи всю сукупність методів кількісного аналізу ризиків, слід зазначити, що застосування конкретного методу залежить від багатьох факторів:

– для кожного типу аналізованого ризику існують свої методи аналізу та конкретні особливості їх реалізації. Наприклад, при аналізі техніко-виробничих ризиків, пов'язаних з відмовою взятих у лізинг устаткування найбільшого поширення набули методи побудови дерев;

– для аналізу ризиків істотну роль грає обсяг і якість вихідних даних. Так, якщо є значна база даних за динамікою, можливе застосування методів імітаційного моделювання. В іншому випадку найімовірніше застосування експертних методів;

– при аналізі ризиків принципово важливо враховувати динаміку показників, що впливають на рівень інвестиційного ризику. За умови аналізу ризиків на ринках в стані шоку низка методів просто непридатна;

– при виборі методів аналізу слід брати до уваги не тільки глибину розрахункових даних, але й горизонт прогнозування показників лізингового проекту, що впливає на рівень ризику;

– велике значення має терміновість і технічні можливості проведення аналізу. За наявності потужного обчислювального потенціалу і запасу часу, варто проводити моделювання за методом Монте-Карло;

– ефективність застосування методів аналізу ризику підвищується при формалізації ризику та математичного і ймовірнісного моделювання його впливу на результати діяльності лізингової компанії;

– слід враховувати вимоги державних контролюючих органів до формування звітності про ризики. У тому випадку, якщо на нормативному рівні потрібне використання методів імітаційного моделювання, їх застосування є обов'язковим.

Все вищезазначене дозволяє зробити висновок про те, що для ефективного аналізу всього комплексу ризиків лізингових операцій необхідно застосовувати комплекс методів, що, в свою чергу, підтверджує актуальність впровадження КСУРЛО.

На четвертому етапі потрібно здійснювати моніторинг і, безпосередньо, управління ризиками: проводиться моніторинг внутрішнього і зовнішнього середовища; визначаються і контролюються параметри ризику, а також визначаються фактори їх зміни; проводиться коригування самої КСУРЛО, а також забезпечується взаємоузгодженість її основних параметрів із елементами фінансово-кредитного механізму забезпечення лізингових операцій.

Висновки. Ефективно сформована комплексна система управління ризиками лізингових операцій завдяки застосуванню технології лізингу та активізації лізингових операцій сприятиме мінімізації інших видів ризиків, які виникають в процесі діяльності не тільки лізингових компаній, але й пов'язаних із ними підприємств чи установ, а саме: ризику ліквідності, ризику несвоєчасного фінансування, ризику втрат при виході учасника з проекту, ризику додаткових збитків у разі невдачі проекту, ризику несвоєчасного погашення бюджетних зобов'язань, кредитного ризику, а також ризику зниження кредитоспроможності і інвестиційної привабливості.

Запропонована комплексна система управління ризиками лізингових операцій дозволить забезпечити контроль над ризиками лізингової діяльності шляхом органічного інтегрування в структуру бізнес-процесів лізингових компаній, а її впровадження має забезпечити ефективне функціонування фінансово-кредитного механізму забезпечення лізингових операцій в Україні.

Список використаних джерел

1. Чернобай Л. І. *Ризики лізингової діяльності: сутність та класифікація [Електронний ресурс] / Л. І. Чернобай, І. Я. Кулиняк. – Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua>, 2011.*
2. Пенчукова Т. А. *Развитие лизинговых услуг как фактор модернизации экономики / Пенчукова Тамара Александровна. – автореф. дисс. канд. экон. наук: 08.00.05. – М., 2013 (20 с.). – С. 12.*
3. *Сценарии развития рынка лизинга до 2020 г. // Эксперт-РА [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://raexpert.ru/strategy/conception/part5/scenario/>.*
4. Колядюк Ю. *Основные финансовые риски лизинговых компаний / Ю. Колядюк // Лізинг в Україні, 2005. – № 5. – С. 12–13.*
5. Клапків М. С. *Страховання фінансових ризиків: монографія / М. С. Клапків. – Тернопіль : Економічна думка, Карт-бланш, 2002. – 570 с.*
6. Рошило В. І. *Джерела фінансування інноваційного розвитку: монографія / В. І. Рошило. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. – 272 с.*
7. Подольчак Н. І. *Економічне оцінювання та розвиток лізингової діяльності машинобудівного підприємства: автореф. дис. канд. экон. наук: 08.00.04 /*

- Подольчак Надія Ігорівна; Національний університет "Львівська політехніка". – Львів, 2009. – 28 с.
8. Дорофєєва О. В. Фінансові ризики лізингових компаній України: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Дорофєєва Ольга Вікторівна; Тернопільська академія народного господарства. – Тернопіль, 2004. – 24 с.
 9. Ілляшенко С. М. Економічний ризик: навч. посіб. / С. М. Ілляшенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 220 с.
 10. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посіб. / Л. І. Донець. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
 11. Лук'янова В. В. Економічний ризик: навч. посіб. / В. В. Лук'янова, Т. В. Головач. – К. : Академвидав, 2007. – 464 с.
 12. Проскуріна Н. М. Ризики лізингової діяльності та перспективні напрями їх мінімізації / Н. М. Проскуріна, Г. В. Верескун // Вісник Запорізького національного університету, 2012. – №4(8). – С. 75–82.
 13. Солдатова А. О. Секьюритизация активов: эффективное управление рисками и оптимизация портфеля предприятия / А. О. Солдатова. – Капитал и Право, 2005. – № 7. – С. 18–22.
 14. Методичні рекомендації щодо побудови системи управління ризиками, які виникають у лізингових та факторингових компаній [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.leasing.org.ua/ua/news/pid>.
 15. Рогачев А. Ю. Преимущества ком-плексного подхода к управлению рисками пред-приятия / А. Ю. Рогачев // Управление финансо-выми рисками, 2008. – № 1 (13). – С. 66–71.
 16. Полещук Т. А. Обзор практически значимых методик для управления и минимизации рисков лизинговой деятельности / Т. А. Полещук, К. Н. Стотланд // Экономика и предпринимательство, 2015. – № 5 (ч. 1). – С. 589–592.

References

1. Chernobai L. I., Kulyniak I. Ya. Ryzkyk lizynhovoї diialnosti: sutnist ta klasyfikatsiia [Risks of leasing activities: the essence and classification]. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository, from <http://ena.lp.edu.ua> [in Ukrainian].
2. Penchukova T. A. Razvitie lizinhovykh uslug kak faktor modernizatsii ekonomiki: avtoref. diss. kand. ekon. nauk: 08.00.05. [Development of leasing services as a factor of economy modernization: extended abstract of dissertation for the academic degree of Candidate of Economics in specialty 08.00.05]. Moscow, 2013, 20 p. [in Russian].
3. Stsenarii razvitiia rynku lizynha do 2020 g. [Development scenarios for the leasing market up to 2020], from <http://raexpert.ru/strategy/conception/part5/scenario> [in Russian].
4. Koliadiuk Yu. Osnovnye finansovye riski lizinghovykh kompanii [Major financial risks of leasing companies]. *Lizynh v Ukraini – Leasing in Ukraine*, 2005, No. 5, pp. 12-13 [in Russian].
5. Klapkiv M. S. Strakhuvannia finansovykh ryzykiv: monohrafiia [Insurance of financial risks: monograph]. Ternopil: Ekonomichna dumka, Kart-blansh, 2002, 570 p. [in Ukrainian].

6. Roshlyo V. I. Dzherela finansuvannia innovatsiinoho rozvytku: monohrafiia [Sources for financing innovative development: monograph]. Chernivtsi: Knyhy – KhKhI, 2006, 272 p. [in Ukrainian].
7. Podolchak N. I. Ekonomichne otsiniuvannia ta rozvytok lizynhovoї diialnosti mashynobudivnoho pidpriemstva: avtoref. dys. kand. ekon. nauk: 08.00.04 [Economic evaluation and growth of leasing activities of machine-building enterprises: extended abstract of dissertation for the academic degree of Candidate of Economics in specialty 08.00.04]. Lviv, 2009, 28 p. [in Ukrainian].
8. Dorofeieva O. V. Finansovi ryzyky lizynhovykh kompanii Ukrainy: avtoref. dys. kand. ekon. nauk: 08.04.01 [Financial risks of leasing companies in Ukraine: extended abstract of dissertation for the academic degree of Candidate of Economics in the specialty 08.04.01]. Ternopil, 2004, 24 p. [in Ukrainian].
9. Illiashenko S. M. Ekonomichni ryzyky: navch. posib. [Economic risks: study guide]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2004, 220 p. [in Ukrainian].
10. Donets L. I. Ekonomichni ryzyky ta metody yikh vymiriuvannia: navch. posib. [Economic risks and methods for their evaluation: study guide]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2006, 312 p. [in Ukrainian].
11. Lukianova V. V., Holovach T.V. Ekonomichni ryzyky: navch. posib. [Economic risks: study guide]. Kyiv: Akademydav, 2007, 464 p. [in Ukrainian].
12. Proskurina N. M., Vereskun H.V. Ryzyky lizynhovoї diialnosti ta perspektyvni napriamy yikh minimizatsii [Risks of leasing activities and prospects for risk mitigation]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Zaporizhzhia National University*, 2012, No. 4(8), pp. 75-82 [in Ukrainian].
13. Soldatova A. O. Sekiurizatsiia aktivov: effektivnoe upravlenie riskami i optimizatsiia portfelia predpriatiia [Securitization of assets: efficient risk management and optimization of a company portfolio]. *Kapital i Pravo – Capital and Law*, 2005, No. 7, pp. 18-22 [in Russian].
14. Metodychni rekomendatsii shchodo pobudovy systemy upravlinnia ryzykamy, yaki vynykaiut u lizynhovykh ta faktorynhovykh kompanii [Guidance notes on establishing a risk management framework in leasing and factoring companies], from <http://www.leasing.org.ua/ua/news/pid> [in Ukrainian].
15. Rogachev A. Yu. Preimushchestva kompleksnogo podkhoda k upravleniiu riskami predpriatiia [Advantages of an integrated approaches to risk management at an enterprise]. *Upravlenie finansovymi riskami – Financial risk management*, 2008, No. 1 (13), pp. 66-71 [in Russian].
16. Poleshchuk T.A., Stotland K.N. Obzor prakticheski znachimykh metodik dlia upravleniia i minimizatsii riskov lizyngovoї deiatelnosti [A review of practical methods for risk management and risk mitigation in leasing activities]. *Ekonomika i predprinimatelstvo – Economy and Entrepreneurship*, 2015, No. 5 (Part 1), pp. 589-592 [in Russian].

Редакція отримала матеріал 22 травня 2017 р.